

Justiitsministeerium

Teie

22.10.2024

nr 8-1/7554-1

Meie

29.11.2024

nr

Arvamus halduskohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse tõhustamine) eelnõu kohta

Lugupeetud minister,

Täname Teid võimaluse eest avaldada arvamust halduskohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse tõhustamine) eelnõu kohta. Tallinna Ringkonnakohtus toetab eelnõus pakutud muudatusettepanekuid, ent osutab halduskohtumenetluse tõhustamisega seoses alljärgnevale, esitades mõned ettepanekud eelnõu täiendamiseks lahendustega, mis leevendaksid töökoormust ringkonnakohtus.

Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegium on pikemat aega olnud üks kõige suurema koormusega ja pikemate menetlusaegadega kohtuid Eestis. Kuna enamik haldusasju, mis on suure avalikkuse tähelepanu all ja laia ühiskondliku mõjuga, sh taastuvenergia vaidlused, tuleb menetleda ka Tallinna Ringkonnakohtus, võib see kaasa tuua menetlusosaliste jaoks olulised, sh majanduskeskkonda negatiivselt mõjutavad viivitused ning õigusemõistmisele juurdepääsu üldise halvenemise. Oluline tegur, mis takistab ühiskondlikult olulistele asjadele keskendumist ja nende kiiremat lahendamist, on suur hulk määruskaebusi (asjade arvu suurenemine 2024. aasta esimese kümne kuuga võrreldes eelmise aasta sama perioodiga ligi 60%). Praktikas on olukord selline, et kõige kauem kestabki haldusasjades teise astme menetlus. Seepärast ei lahenda eelnõus välja pakutud üksnes esimese astme kohtu koormust leevendavad lahendused koostajate eesmärgi ning kõrvuti nendega tuleb üle vaadata, milliseid muudatusi on otstarbekas teha määruskaebuste menetlemise korras.

Esiteks teeme ettepaneku muuta HKMS §-e 79 ja 88. Menetlusosalisel on praegu õigus esitada määruskaebus halduskohtu määruse peale, millega HKMS § 88 alusel piiratakse selle isiku juurdepääsu toimikule või menetlustoimingule, samuti HKMS § 79 kohaselt määruse peale, millega ta eemaldatakse menetlustoimingult. Tegemist on halduskohtu menetlusliku otsustusega menetluse juhtimisel ja korraldamisel, mis peaks olema vaidlustatav mitte eraldi määruskaebusega, vaid apellatsioonkaebuses. See lähtub põhimõttest, et menetluslikud vaidlused tuleb lahendada kontsentreeritult, ühekorraga apellatsioonkaebuses, välja arvatud juhul kui pelgalt apellatsioonkaebusega ei ole võimalik menetlusosalise õigusi tagada. Olukord on analoogne (menetlusosalise jaoks mõjult mõneti sarnane) sellega, kui halduskohus otsustab mitte koguda mingit tõendit – selline menetlust juhtiv ja korraldav otsustus on praegu samuti vaidlustatav apellatsioonkaebusega, mitte määruskaebusega. Meede tagaks selle, et ühe probleemiga tegeleb üks kohtukoosseis nii esimeses astmes kui ka edasikaabeinstantsis. Arvestades kohtumenetluse piiratud ressursse, oleks see ratsionaalne ja ökonoomne. Tuleb ka arvestada, et määruskaebuselahendamise ajaks, mis ringkonnakohtu koormuse tõttu võib kaua kesta, on menetlus alama astme kohtus seiskunud. Lisaks tagaks see, et esimese astme kohus saab menetlust juhtida ja korraldada sõltumatult, kõrgema astme kohtu vahepealsete sekkumisteta. Ette tuleb ka seda,

kus juurdepääsupiirangu edasikaebamisel ringkonnakohus on olukorras, kus tuleks öelda, et tõendi kogumisel on laiemalt tehtud viga (tõend pole asjakohane, andmekogum tuleks esitada teistmoodi jne), aga sellistesse küsimustesse ei ole korrektne sekkuda, kui põhiasi on halduskohtus veel pooleli. Õigem on seda teha apellatsioonimenetluses.

Sellest tulenevalt oleks vajalik muuta HKMS § 88 lõiget 5 ja sõnastada see järgmiselt: “(5) Tutvumisloa andmisest keeldumine, samuti tutvumisloa andmine, kui pool või kolmas isik on taotlenud selle andmisest keeldumist, otsustatakse määrusega. Tutvumisloa andmise määruse peale võib esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav. Tutvumisloa andmisest keeldumise määruse peale võib esitada määruskaebuse, kui tutvumisloa andmise taotluse on esitanud menetlusväline isik või kui taotlus on esitatud pärast kohtumenetluse lõppemist, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale võib esitada määruskaebuse Riigikohtule.”

Samuti oleks vaja muuta HKMS § 79 lõiget 5 ja sõnastada see järgmiselt: “(5) Menetlusosalise eemaldamine otsustatakse määrusega. Eemaldamise taotluse rahuldamata jätmise määruse peale võib esitada määruskaebuse, kusjuures määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus ei ole edasi kaevatav. Kuni määruse jõustumiseni ei avalda kohus menetlusosalisele teavet.”

Teiseks teeme ettepaneku muuta HKMS § 207 lõiget 3. Kui määruskaebus on ilmselgelt perspektiivitu, pole sisulist vajadust lisada sellele põhjendusi, iseäranis n-ö menetlusliku määruse vaidlustamise korral. Sisutute ja ilmselgelt perspektiivitute määruskaebuste täismahus põhjendamine (isegi kirjeldava osa koostamine) võtab ringkonnakohtult ressursi, mida võiks kasutada nende kohtuasjade (eelis)lahendamiseks, kus kaalul on isikute olulised huvid ning ja asjad on õiguslikult ja faktiliselt ka tegelikult vaieldavad. Ei ole ohtu, et ringkonnakohus hakkaks kergekäeliselt loobuma määruste põhjendamisest seal, kus see on ka päriselt vajalik, arvestades et ringkonnakohtu määrus on Riigikohtus vaidlustatav. Ka praegu võimaldab seadus teatud juhtudel määruskaebusi ilma põhjendusteta tagastada ja see ei ole probleeme kaasa toonud. Kuna halduskohtu lahendite põhjendatus ja kvaliteet on üldjuhul väga hea, siis ei anna ringkonnakohtu põhjendused sageli erilist lisandväärtust. Lisaks ei anna ringkonnakohtu otsusele või määrusele erilist lisandväärtust kirjeldava osa lisamine, mh olukorras, kus menetluse käik nähtub halduskohtu lahendist. Menetlusosaliste ja ka avalikkuse jaoks on eeskätt oluline teada saada ringkonnakohtu motiivid.

Sellest tulenevalt oleks vaja täiendada HKMS §-i 201 uue lõikega 41 järgmises sõnastuses: “Ringkonnakohus võib otsuse teha ilma kirjeldava osata.” ning jätta sama paragrahvi lõike 5 sissejuhatavast osast välja sõnad “kirjeldava ja”.

Samuti oleks vaja lisada HKMS § 207 lõike 3 punkti 2 lõppu sõna “või” ja täiendada lõiget 3 punktiga 3 järgmises sõnastuses: “3) kui kõik kohtukoosseisu liikmed leiavad, et määruskaebus halduskohtu määruse peale on ilmselgelt perspektiivitu ja põhjenduste lisamine ei ole vajalik ühtse kohtupraktika kujundamiseks. Ringkonnakohus võib ka lisada põhjendused lühidalt.”

Viimaks oleks vaja täiendada HKMS § 210 lõiget 2 teise lausega: “Ringkonnakohus võib määruse teha ilma kirjeldava osata.”

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kristjan Siigur

Tallinna Ringkonnakohtu esimees